

Катерина ЮДОВА-РОМАНОВА,
Анастасія БЕЗЧАСТНА

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДРАМАТИЧНИЙ ТЕАТР. ВІХИ СТАНОВЛЕННЯ

Розглядаються та систематизуються традиційні та новітні тенденції творчо-організаційної діяльності нинішнього Донецького академічного ордену Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполя у періоди воєнних дій (1914—1920, 1941—1945, 2014 рр.). Автори визначають основні віхи становлення театру, подають характеристику творчо-організаційної діяльності театру в контексті воєнно-історичних подій в регіоні, з'ясовують засади репертуарної та мовної політики театру в окреслені періоди.

Ключові слова: Донецький академічний ордену Пошани обласний російський драматичний театр м. Маріуполя, воєнні дії 1914—1920, 1941—1945, 2014 років, репертуар, гастрольна діяльність.

© К. ЮДОВА-РОМАНОВА, А. БЕЗЧАСТНА, 2015

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 5 (125), 2015

...Людина насамперед і понад усе спадкоємець.
«Саме це, а не будь-що інше, засадничо відрізняє її від тварин. Але усвідомити себе спадкоємцем — означає здобути історичну свідомість», — слова Ортега-і-Гассета. Саме сьогодні, коли Україна переживає найтяжчі часи в історії своєї незалежності, хочеться усвідомити себе спадкоємцем своєї нації. Вивчаючи історію держави, краю, народу тощо, ми завжди прагнемо осмислити сьогоднішні події, щоб правильно спрямувати подальші зусилля і спрогнозувати наслідки дій.

Сучасний стан українського суспільства визначається суспільно-політичними трансформаціями, які, безперечно, впливають на культурно-мистецьку сферу та її складові чинники. Серед них і сфера театральної діяльності, де суспільні зміни позначаються чи не найяскравіше. 14 квітня 2014 р. в Україні офіційно Указом Президента № 405\2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 р. «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»» [77] було розпочато антитерористичну операцію (АТО), яку вже 28 жовтня 2014 р. у зверненні з нагоди 70-ї річниці визволення України від фашистських загарбників президент України П. Порошенко назвав «Вітчизняною війною — 2014» [76].

Безсумнівно, що такі історичні події не могли не відзначитись на діяльності театральних колективів України, а особливо тих, які безпосередньо потрапили у зону АТО та прифронтову територію. Тому творчо-організаційна діяльність Донецького академічного ордену Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполя стала предметом нашого дослідження. **Хронологічні межі** дослідження — воєнні дії¹ на Донеччині 1914—1920, 1941—1945, 2014 рр. — зумовлені прагненням проаналізувати діяльність колективу у ці періоди.

Діяльність Донецького академічного ордену Пошани обласного російського драматичного театру

¹ Воєнні дії — організоване застосування військ, сил і засобів для виконання поставлених військових завдань на суші, на морі, в повітрі, в космосі, — в стратегічному і оперативному масштабах. Залежно від можливостей збройних сил, мети і характеру їх дій ведуться у формі кампаній, операцій, битв, ударів, боїв, систематичних бойових дій. Включають також всі види пересування військ (сил флоту) і комплекс заходів, що забезпечує їх дії. Передбачають знищення (розгром) супротивника і відбиття його дій, захист своїх військ (сил флоту) і об'єктів, що прикриваються ними [43, с. 28].

м. Маріуполя від свого початку розгорталася в декілька етапів, кожний з яких мав свої ідеологічні, організаційні та художні виміри, що були зумовлені соціальними реаліями свого часу. В періоди воєнних дій практика театру набула чимало нових форм її творчого та організаційного існування. Розпочата в квітні 2014 р. антитерористична операція в Україні зачепила всі аспекти театральної діяльності. Воєнні дії, що точаться сьогодні на Донеччині, спричинили докорінні зміни у театральному житті регіону. Тому для розуміння творчо-організаційних трансформацій, їх основоположних рис і тенденцій, важливим є встановлення суспільно-історичних паралелей. Нова дієвість явищ мистецького життя потребує на сьогодні свого наукового осмислення. А отже, постала необхідність проаналізувати та закріпити цей досвід не тільки на рівні емпіричних уявлень, а вивести його на рівень науково обґрунтованих тверджень.

Визначаючи стан дослідження проблеми важливо зауважити, що творчо-організаційна діяльність Донецького академічного ордену Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполя на сьогоднішній день наукою комплексно не досліджувалась. Фрагментарні дослідження Л. Яруцького [72, 73, 74], С. Бурова, С. Отченашенка [1] торкалися лише краєзнавчих та мистецтвознавчих наукових аспектів.

Мета роботи: визначити та систематизувати традиційні та новітні тенденції у розвитку творчо-організаційної діяльності Донецького академічного ордену Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполя у періоди воєнних дій. Реалізація цієї мети обумовила постановку та вирішення наступних **завдань:** визначити основні періоди в історії м. Маріуполя, які пов'язані з воєнними діями; надати характеристику творчо-організаційної діяльності театру в контексті воєнно-історичних подій в регіоні; з'ясувати засади репертуарної політики театру у періоди воєнних дій.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що в ньому вперше досліджена творчо-організаційна діяльність Донецького академічного ордену Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполя у періоди воєнних дій (1914—1920, 1941—1945, 2014 років).

Початок відліку театрального життя в м. Маріуполі прийнято пов'язувати з 1847 роком, коли до міста вперше приїхала театральна трупа під орудою

антрепренера В. Виноградова. Придатної будівлі Маріуполь не мав на той час, і тому вистави давали в орендованому амбарі на Катерининській вулиці. Протягом довгих майже 30-ти років через відсутність відповідного приміщення спектаклі влаштовувалися в орендованих приміщеннях, в яких часто були відсутні найелементарніші умови. У 1878 р. в місті була створена перша місцева трупа, що складалася з професійних акторів. Саме з цієї дати починається відлік історії Донецького академічного ордену Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполя. Для неї вже було орендовано більш-менш придатне для потреб театру приміщення. Фінансував театр В. Шаповалов — син заможного купця Василя Шаповалова, що належав до роду урзуфських Шаповалових, етнічних греків. Тут розпочали свій творчий шлях артисти І. А. та Л. П. Загорські, Л. Ліницька та інші.

Знаменна подія сталась у Маріуполі 8 листопада 1887 р. — відбулося відкриття театрального будинку, зведеного на кошти того ж Василя Шаповалова, яке отримало назву Концертний зал, пізніше — Зимовий театр. Це був досить великий будинок з широкою сценою, залом для глядачів на 800 місць і оркестровою ямою. Відкриття нового приміщення ознаменувалося прем'єрою вистави «Ревізор» Гоголя [5, с. 7]. У 1920-ті рр. на сцені театру працював драматичний колектив «Новий театр» під орудою А. Борисоглібського. У 1934 р. на основі міського драматичного театру створено Вседонецький музично-драматичний театр з постійним місцем перебування в Маріуполі (художній керівник — А. Смирнов, головний режисер — А. Іскандер).

У листопаді 1936 р. Маріупольський державний російський музично-драматичний театр показав п'єсу О. Корнійчука «Платон Кречет» — нерідко саме дата цієї прем'єрної вистави новоствореного першого стаціонарного закладу культури подається як дата створення сучасного театру.

По II Світовій війні 1947 р. театр у Маріуполі було тимчасово закрито.

1959 р. діяльність театру було відновлено — будувалась нова стаціонарна театральна сцена, набиралась трупа, готувались нові постановки. Тоді ж Маріупольському театру було присвоєно статус Донецького державного. Урочисте відкриття новозбудованого театрального приміщення на 680 місць у

самому центрі міста на площі, названій на його честь Театральною, відбулося 2 листопада 1960 р. прем'єрою вистави «Іркутська історія» за п'єсою О. Арбузова. Театр користувався шаленим успіхом — всі квитки розкуповувались заздалегідь, актори мали неабияку популярність серед глядачів.

1978 р. Маріуполь урочисто відзначив 100-літній ювілей міського театру, у зв'язку з чим Донецький державний російський драматичний театр був нагороджений Орденом Пошани. 1985 р. було відкрито малу сцену театру.

Визнаючи внесок колективу в розвиток театрального мистецтва України, 12 листопада 2007 р. Наказом Міністерства культури і туризму України театрові було присвоєно статус академічного. Сучасний Маріуполь і його городяни можуть сміливо пишатися найстарішим драматичним театром України — на сьогодні театр має 137-річну історію [75].

Ставлячи на меті схарактеризувати особливості творчо-організаційної діяльності колективу Маріупольського театру у періоди воєнних дій в регіоні, варто зазначити історичний контекст досліджуваного періоду: 1914—1918 рр. — Перша світова війна, яка хронологічно певною мірою збіглася з Українською національно-демократичною революцією (1917—1920); 1941—1945 рр. — Друга світова війна; 2014 — початок проведення АТО в Україні.

З 1914 по 1920 р. у Маріуполі працювало багато різних колективів: цирк-театр братів Яковенків, театр «Гігант», театр «Ілюзіон», художній театр ХХ ст., театр Уварова та інші. Саме з діяльністю театру Уварова сьогоднішні дослідники пов'язують історію Донецького академічного ордена Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполя — у 1887 р. у Василь Шаповалов, який створив першу професійну трупу в місті, виникли фінансові труднощі та конфлікти у трупі, через що він був змушений після восьми років управління театром продати його І. Уварову. Театр, але вже Уварова, продовжував бути в старому Маріуполі головним осередком культури. В театрі Уварова працювала російська трупа, а в цирку-театрі братів Яковенків — українська. Таким чином, маріупольці мали двомовне театральне середовище.

Окрім впровадження демократичної мовної репертуарної політики колективи пропонували на розсуд глядачів широкий жанрово-тематичний спектр

вистав. У репертуарі п'яти театральних колективів м. Маріуполя у 1914—1915 рр. налічувалось більш ніж 80 постановок різноманітних жанрів. У відсотковому співвідношенні були показані 13% комедій, 7% драм, 30% бойових хронік, 50% п'єс маловідомих авторів. Серед інших театрів позитивно вирізняється репертуар театру Уварова, — наприклад, з чотирьох запропонованих в березні 1915 р. п'єс три належать до світової літературної класики: «Війна і мир» Л. Толстого, «Дворянське гніздо» І. Тургенєва, «Одурений чоловік» Ж.Б. Мольєра.

На жаль, достовірних даних про театральне життя регіону у буремні роки Української національно-демократичної революції 1917—1920 рр. немає.

У роки Другої світової театр продовжував свою діяльність. Колектив не встигли евакуювати у тил. У 1942 р., коли місто було захоплене німецько-фашистськими військами, театр відновив свою діяльність на окупованій території. Він став показувати вистави українською мовою для місцевого населення в Маріуполі та вояків розташованих в Маріуполі українських добровільних частин, гастролювати, обслуговуючи німецькі фронтові та прифронтові військові частини, про що писали газети у 1942 році.

15 березня 1942 р. «Маріупільському» театру (Маріюпіль, так фашисти називали тоді місто Маріуполь)² було присвоєно ім'я Т.Г. Шевченка.

² Коментар редактора: Маріюпіль — це за «Українським правописом» 1928 р. На 1920-ті роки припав великий розквіт українського мовознавства. Проведено титанічну роботу з унормування української літературної мови, наукової термінології, словників. «Український правопис» 1928 р. вперше став офіційним і уніфікованим для всієї України. Але на початку 1930-х на Україну накочується хвиля тотального планового зросійщення, що відбувалося під гаслами боротьби з українським націоналізмом і фашизмом.

Нова доба радянської політики в стосунку до української культури, а також і до мови розпочалася після постанови ЦК ВКП(б) 3 квітня 1932 р. про придушення націоналізму в Україні й запровадження у всьому комуністичних ідей. Щоб це зробити, в Україну послали П. Постишева, який прибув до столиці, м. Харкова, в січні 1933 р. Він гвалтом чистив Україну від «націоналістів». Репресовано членів президії Правописної комісії. У правописі шукали «націоналістичного шкідництва».

У 1933 р. була створена Правописна комісія при Народному Комісаріаті Освіти на чолі з А. Хвилею (справжнє прізвище Олінтер) та Н. Кагановичем, яка вбачала в правописі 1928 р. протиріччя «між українською та російською мовами». Без жодних дискусій Комісія «переробила» і

Як свідчать часописи 1942 р., театр користувався неабияким успіхом в глядачів [69]. Колектив розпочав активно працювати над новими виставами. Прагнув випустити велику кількість нових прем'єр, зокрема розпочав роботу над двома п'єсами: «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка та «Наймичка» І. Карпенка-Карого. Робота акторського складу організовувалась таким чином, щоб репетиції провадились рівнобіжно над обома виставами.

Продовжуючи опановувати українську класику, художній склад театру ознайомився ще з однією п'єсою І. Карпенка-Карого «Суєта». Після читання відбулося жваве обговорення комедії з літературного та театральнo-постановочного боку. «Суєта» ввійшла до репертуарного плану театру і була поставлена наприкінці сезону 1942 року. Згодом театр ім. Т.Г. Шевченка розпочав працювати над ще однією українською класичною п'єсою М. Кропивницького «Пошились у дурні».

У квітні 1942 р. відбулися одні з перших виїздів акторів на фронт для «обслуговування» (таким словом тоді описували газети виїзди акторів на фронт) німців. Тільки під час лише перших виїздів акторів на фронтові гастролі бригада під керівництвом п. Ягунова побувала в м. Юзівці, Морфинському, Федірівці та багатьох інших місцях. За 25 днів відбулося понад 30 концертів, які відвідало близько 15000 німецьких вояків. В програмі виступів — українська народна музика, танці, українські та німецькі пісні [67]. Скрізь глядачі дуже тепло сприймали виступи артистів, щиро цікавлячись українським мистецтвом.

Поряд з репертуарною театральною діяльністю в приміщенні театру відбувалися концерти. Вони проходили не лише українською мовою, але й німецькою. Німці показували своє мистецтво, знайомили маріупольців з німецькою культурою.

Підсумовуючи роботу театру у театральному сезоні, часопис «Маріупільська газета» писав: «Тепер

1933 р., з метою зближення мов, видала нові правописні правила, які наприкінці 1933 р. вийшли окремою книжкою «Український правопис». Відповідно до правопису 1928 р. назви міст треба було передавати «на письмі в їх народно-історичній формі» (§ 81), а правопис 1933 р. вимагає передавати так, «як прийнято їх радянськими державними органами» (§ 89). За правописом 1928 р.: Берестя, Маріупіль, Мукачів, Рівне тощо. За правописом 1933 р.: Брест, Маріуполь, Мукачеве, Ровно тощо.

театр має упевненість у своєму національному напрямку. Багато зроблено в справі обладнання сцени українською бутафорією, придбано українське вбрання.

За короткий час (з жовтня 1941 р.) театр дав 135 вистав, які відвідало 60592 глядачів, 140 концертів — 68100 глядачів. Крім того, з 10 січня група акторів на чолі з п. Ягуновим безперервно обслуговує німецьких вояків на фронті.

[...] На літній сезон театр припиняє свою роботу в місті, але обслуговування німецьких вояків не припиняється. Крім того, дві акторські групи посилаються обслуговувати села.

Вересень місяць буде використаний для підготовки до нового сезону. На відкриття передбачається показати «Марусю Богуславку», крім неї прем'єри: «Суєта», «Підступність і кохання», «Ревізор»» [49].

У наступному році в театрі відбулася чергова прем'єра п'єси О. Островського «Без провини винувати» [45].

Таким чином, можна зробити висновок, що театр працював на повну силу. Він багато дав концертів, показав вистав, постійно розширював свій репертуар, віддаючи перевагу українській класиці. Влітку театр частково припиняв свою діяльність, але не припиняв показувати концерти та їздити на фронт.

10 вересня 1943 р. місто Маріуполь було звільнене від німецько-фашистських загарбників. Приміщення театру відремонтували. Відкривався новий сезон. Відкриття планували на жовтень місяць. Маріупільський театр ім. Т.Г. Шевченка був перейменований в Державний драматичний театр м. Маріуполя.

Звернемось до особливостей творчо-організаційної діяльності Державного драматичного театру м. Маріуполь 1944—1945 років.

Будівельники докладали багато зусиль, щоб щонайшвидше завершити відновлення приміщення міського театру. 16 жовтня був відкритий театральний сезон. Тема першого вечора-концерту була «Герої Великої Вітчизняної Війни». До програми входили монтаж літературно-художніх творів у виконанні заслуженого артиста РРФСР А.С. Ходирєва. Колектив театру приступив до роботи над п'єсою К. Сімонова «Російські люди» про мужність радянського народу в роки Великої Вітчизняної війни. Спектакль був за-

вершений у кінці жовтня. Згодом театр до річниці жовтневих свят поставив п'єсу Л. Леонова «Навала» [41]. До сезону 1944 р. театр поволі поновив свою діяльність. У репертуарі з'явилась дуже популярна у 40-ві роки (театри країни виборювали право на її постановку) п'єса Вс. Рокка «Інженер Сергєєв», М. Горького «Останні».

Досить часто приміщення театру використовувалось для урочистих партійних засідань, по завершенню яких відбувався перегляд вистави. Вхід був за запрошеннями, які можна було отримати у відділах агітації райкомів КП(б)У [48]. Нерідко в театрі відбувались літературні збори, дні пам'яті великих поетів. 1 січня 1945 р. увечері тут зібралися на бал-маскарад учні старших класів міста [47]. На сцені театру виступали і гастролери, — наприклад, виступав Український ансамбль Сталінської обласної філармонії у складі 45 чоловік [2].

Якщо простежити за часописами діяльність Державного драматичного театру м. Маріуполя за 1941—1945 роки, то її можна узагальнити наступним чином:

- У 1941 році театр не працював.
- З березня по жовтень 1942 р. в Маріупольському театрі відбулося 6 прем'єрних вистав, 5 концертів, багаточисленні виїзди з концертами на фронт. Загалом театр дав 45 вистав.
- 17, 18, 20, 23 березня відбувалася Шевченківська вистава в міському театрі [70].
- У квітні — «Наймичка» І. Карпенко-Карого, «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка; «Наталка-Полтавка» І. Котляревського, також концерт у виконанні військової оркестру [44].
- У травні відбулися виїзди театру на фронт; 8, 13, 14, 15, 21, 24, 28 травня — «Наймичка» І. Карпенко-Карого; 10, 22, 31 — «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка; 9, 23 — «Наталка-Полтавка» І. Котляревського; 7, 17 — «Безприданниця» О. Островського; 30 — для дітей перша вистава дитячого лялькового театру за казкою Андерсена «Свинопас» [50, 51, 63, 68].
- Червень: 21 — німецький концерт для цивільного населення; 11, 14 — «Наймичка» І. Карпенко-Карого; 13, 26 — «Наталка-Полтавка» І. Котляревського; 12, 25 — «Безприданниця» О. Островського; 17, 18, 19, 24 — «Пошились у дурні» М. Кропивницького [46, 52, 53, 54, 55].

- Липень: 5, 9 — концерт балету за участі німецького оркестру; 3 — «Безприданниця» О. Островського [56, 57, 58].

- Вересень: 6 — Великий концерт Військових оркестрів, 27 — «Пошились у дурні» М. Кропивницького [59, 64].

- За жовтень—грудень дані відсутні.

- 1943 рік. З січня по травень у Маріупольському театрі відбулося 2 прем'єрні вистави, багаточисленні виїзди з концертами на фронт. Загалом театр дав 16 вистав.

- Січень: 21, 28 — «Безприданниця» О. Островського; 24, 31 — «Наймичка» І. Карпенко-Карого; 26, 29 — «Рожеве павутиння» Я. Мамонтова [60, 66].

- Лютий: 2 — «Наталка-Полтавка» І. Котляревського; 4 — «Рожеве павутиння» Я. Мамонтова [65].

- Березень — дані не відомі.

- Квітень: 14 — «Пошились у дурні» М. Кропивницького; 15 — «Наталка-Полтавка» І. Котляревського; 16, 17 — «Вій» М. Гоголя [61].

- Травень: 6, 9 — «Вій» М. Гоголя; 7, 8 — «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка [62].

- 1944 рік. З листопада по грудень у Державному драматичному театрі відбулося 4 прем'єрні вистави, 1 концерт, багаточисленні виїзні вистави та концерти. Загалом театр дав 20 вистав.

- Листопад: 4, 11, 12 — «Анна Кареніна» Л. Толстого; 5, 8, 9 — «Одруження Белугіна» О. Островського; 7, 22, 23, 24, 26 — «Інженер Сергєєв» В. Рокк, 19 — «Площа квітів» В. Ільєнков [9, 10, 11, 12, 13, 14, 15].

- Грудень: 6, 7, 8 — виїзні вистави; 12 — концерт Зінаїди Тарської; 17, 26, 28 — «Інженер Сергєєв» В. Рокк; 29, 30 — «Одруження Белугіна» А. Островського [3, 4, 5, 6, 7, 8].

- 1945 рік. З січня по травень у Державному драматичному театрі відбулося 8 прем'єрних вистав, 3 концерти, багаточисленні виїзні вистави та концерти. Загалом театр дав 48 вистав.

- Січень: 3, 26 — «Інженер Сергєєв» В. Рокк; 9, 10, 12, 17, 18 — «Так і буде» К. Сімонова; 4, 13, 28 — «Анна Кареніна» Л. Толстого [34, 35, 36, 37, 38, 39, 40].

- Лютий: 1, 2, 3 — виступ Чернівецького джаз-ансамблю; 4, 25 — «Інженер Сергєєв» В. Рокк; 8, 9, 20, 24 — «Останні» М. Горького; 10, 21, 23 — «Так і буде» К. Сімонова [30, 31, 32, 33].

• Березень: 3, 4, 14 — «Останні» М. Горького; 9, 10, 18, 23 — «Велика Земля» С. Герасімов; 17, 31 — «Анна Кареніна» Л. Толстого; 24, 30 — «Так і буде» К. Сімонова; 28, 29 — «Одруження Бальзамінова» О. Островського [24, 25, 26, 27, 28, 29].

• Квітень: 3, 4, 7, 13, 14 — «Одруження Бальзамінова» А. Островського; 5 — «Інженер Сергєєв» В. Рокк; 6 — «Так і буде» К. Сімонова; 8 — «Анна Кареніна» Л. Толстого; 15, 20 — «Останні» М. Горького [16, 17, 18, 19, 20, 21, 22].

• Травень: 10, 11 — «Інженер Сергєєв» В. Рокк [23].

Виходячи з наведеної інформації можна виокремити і систематизувати основні напрямки творчої організаційної діяльності колективу:

У період активних бойових дій театр не діяв, але за першої ж можливості відновлював свою роботу. Таким чином, загалом театр під час війни працював — і коли місто було окуповане німцями, і коли місто було визволене.

Репертуар театру до окупації був російськомовним. Коли фашистські загарбники захопили місто, театрові було присвоєно звання ім. Т.Г. Шевченка. Вистави йшли винятково українською мовою. Концерти мали двомовний українсько-німецький лінгвістичний характер. Російська мова заборонялась. Творчий склад театру швидко пристосувався до нових умов і готував все нові і нові вистави. Коли місто було визволене, театр повернувся до російськомовного репертуару.

Під час окупації до репертуару театру бралися переважно п'єси українських драматургів, за винятком «Безприданниці» О. Островського.

У 1944—1945 рр. репертуар театру складався з сучасної радянської драматургії та російської класики.

Протягом 1941—1945 рр. колектив проводив активну гастрольно-концертну діяльність.

У звільненому Маріуполі театр частіше використовувався для партійних та інших публічних зібрань, аніж для показу вистав. Так, звичайно, вистави показувались, але всі вони носили переважно пропагандистсько-виховний характер в дусі радянської комуністичної ідеології.

У травні 2014 р. у Маріуполі почали відбуватися страшні події — виступи проросійських активістів. Причиною зіткнень між активістами так званої «Донецької Народної Республіки» та українськими військовими стали спроби звільнення адміністративних

будівель міста від сепаратистів, які їх силою захопили. Це було в ніч з 6 на 7 травня 2014 року.

Протягом декількох днів точилося збройне протистояння. За офіційними даними загинуло 9 осіб, поранено 42. Також стало відомо зі слів міністра Внутрішніх Справ України Арсена Авакова про загибель 20 озброєних сепаратистів. Під час зіткнення загинули командир Дніпропетровської бригади територіальної оборони Сергій Демиденко та начальник Маріупольського міського управління ДАІ підполковник Віктор Саєнко.

10 травня міська влада міста Маріуполь оголосила днем жалоби за загиблими під час зіткнень.

Звичайно, що такі буремні події не могли не зачепити і міський театр Маріуполя. 10 і 11 травня, а це були субота та неділя, театр відмінив усі вистави. Але загалом можна стверджувати, що, незважаючи на виняткові обставини, — бої розгорталися в двохвилинній ході від будівлі театру, — театр не припиняв своєї роботи і продовжував приймати глядачів.

Статистика свідчить: у травні 2014 театр показав 26 вистав, з них 14 комедій: «Одруження Бальзамінова» О. Островського, «Занадто одружений таксист» Р. Куні, «Як стати безсмертним» А. Курейчика, «Божевільна історія піаніста» А. Барикко, «Батько у павутинні» Р. Куні, «Маргарита» М. Булгакова, «Труффальдіно із Бергамо» К. Гольдоні, «Примадонни» К. Людвіга, «Люкс 13» Р. Куні, «Баба Шанель» М. Коляди, «Маленькі комедії» Г. Горіна, «Готель «Каліфорнія» Л. Лунарі, «Дама — Невидимка» П. Кальдерона, «Граємо в дружню родину» М. Камолетті, «Побачення по середах» В. Красногорова. За винятком відміненої у зв'язку з днем жалоби вистави «Зіта і Гіта» та перенесеної «Як Іван Василену виручав» М. Непряхіна, можна стверджувати, що репертуарна політика театру у зв'язку з антитерористичними діями не змінилась. І це цілком зрозуміло, адже театральний репертуар планується за 2—3 місяці і ситуаційно не підлягає корекції. При цьому треба віддати належне мужності та самопожертві виконавського складу театру, який за таких умов продовжував грати на сцені, вшановуючи відданість глядачів.

13 червня 2015 р. у Маріуполі сили антитерористичної операції повністю знищили центр дислокації терористів у місцевому ПТУ. Банк «Греческий», де перебували терористи, також був звільнений від терористів. Чотирьох силовиків поранено. Серед терористів —

5 вбитих, є поранені. До операції були залучені підрозділи Нацгвардії, спецпідрозділу МВС «Азов» та «Днепр-1», блокпости навколо міста охороняли військові Збройних сил України. Мешканці Маріуполя того дня не спали, по всьому місту було чути постріли.

Незважаючи на неспокійну ситуацію в місті, у червні театр показав 21 виставу, збільшилися вистави для дітей: «Занадто одружений таксист», «Люкс 13» Р. Куні, «Як стати безсмертним» А. Курейчика, «Як Іван Василену виручав» М. Непряхіна, «Батько у павутинні» Р. Куні, «Примадонни» К. Людвиг, «Баба Шанель» Н. Коляди, «Готель «Каліфорнія» Л. Лунарі, «Побачення по середах» В. Красногорова. Лише 13 червня, коли у місті був оголошений початок антитерористичної операції, знову було перенесено на інший день музичну фантазію «Зіта і Гіта».

У липні на Театральній площі біля театру стартував концертний тур українських виконавців «На підтримку своїх». Сцена розташовувалась на ганку театру. Перед маріупольцями виступили українські виконавці, серед яких Антоніна Матвієнко, Арсен Мирзоян, група «ТаРута», «Пара нормальних», а також Марічка Яремчук, Анастасія Приходько, Руслана та інші. Руслана виступала довше за усіх, заспівала декілька українських пісень, прочитала молитву, а на завершення концерту з усією площею виконала Гімн України. Маріупольці, які прийшли на площу, підтримували співаків оплесками і відповідали на «Слава Україні» — «Героям слава». Крім того, розгорнули величезний український прапор. Охорону концерту разом з правоохоронцями здійснювали бійці батальйону «Азов».

У липні було показано 13 вистав та відбулося закриття 136-го театрального сезону. Репертуар театру на липень: «Одруження Бальзамінова» О. Островського, «Як стати безсмертним» А. Курейчика, «Зіта і Гіта» музична фантазія, «Батько у павутинні» та «Люкс 13» Р. Куні, «Примадонни» К. Людвиг, «Баба Шанель» М. Коляди.

18 жовтня 2014 р. відкрився новий, 137-й сезон Донецького академічного ордену Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполя. Театр підготував для глядачів романтичну комедію «Сільвія» в постановці режисера Станіслава Непряхіна за однойменною п'єсою А. Герні.

За літній період склад трупі зазнав істотних змін. На жаль, театр прифронтового Маріуполя залиши-

ли багато провідних акторів — з трупи звільнилося 13 акторів, серед них ті, на яких тримався репертуар у театрі: заслужена артистка України Світлана Немчук, артисти Світлана Доронченко, Євгеній Халиченко і його дружина Ела Харченко, Олександр Кочетков, Інна Хотєєнкова, Ігор Васецький, Максим Юлін, Артем Шевкопляс і інші. Натомість вакантні посади заповнили лише шість артистів, серед них були і з досвідом роботи, і ті, які ще здобувають освіту. Вони напружено почали працювати над ролями у майбутніх прем'єрах. Репетиційний процес інтенсифікувався в рази, оскільки зміни в складі виконавців торкнулися всього діючого репертуару. Проте деякі вистави, на жаль, зовсім неможливо відновити, і не лише через акторський фактор, а й тому, що в деяких випадках фактично доводилось би наново ставити вистави, а режисери театру не мають на це можливостей.

Економічна ситуація в театрі також непроста. Щоб скоротити витрати, театрові довелося відкласти на подальший період дві витратні постановки «Весілля Кречинського» О. Сухово-Кобиліна та «Позичте тенора» К. Людвіга [42].

Отже, в результаті організаційно-творчих трансформацій репертуар театру на жовтень 2014 р. був наповнений такими виставами: прем'єра «Сільвія» А.Р. Герні, «Занадто одружений таксист», «Батько у павутинні» Р. Куні, «Танок на двох» Т. Москвіна, «Одруження Бальзамінова» О. Островського, «Як стати безсмертним» А. Курейчика, «Зіта і Гіта» музична фантазія, «Примадонни» К. Людвіга, «Граємо в дружню родину» М. Камолетті.

У листопаді вийшла прем'єра вистави «З привітом, твої таргани» режисера А. Левченко за п'єсою О. Богаєва «Російська народна пошта».

Паралельно колектив створив дві вистави для дітей: на Малій сцені була представлена глядачам казка «Клаптики по закуточках» Г. Остера, яка стала виїзною виставою.

Через нестабільну ситуацію в Маріуполі населення тікає з міста. 11 листопада 2014 р. в Маріуполі з боку моря пролунав потужний вибух. Сили АТО продовжують контролювати ситуацію як на суші, так і на воді. Бойовики постійно обстрілюють місто. Мешканці знаходяться в постійному стресі, в страху за своє життя. Але театр продовжує свою самовіддану і натхненну працю.

Репертуар театру на листопад 2014 р. склали переважно оптимістичні комедії: «Сильвія» А.Р. Генрі, «Танок на двох» Т. Москвіна, «З привітом, твої таргани» О. Богаєва, «Занадто одружений таксист» та «Батько у павутинні» Р. Куні, «Як стати безсмертним» А. Курейчика, «Божевільна історія піаніста» А. Барикко, «Зіта і Гіта» музична фантазія, «Маргарита» М. Булгакова, «Труфальдіно із Бергамо» К. Гольдоні, «Маленькі комедії» Г. Горіна, «Готель «Каліфорнія» Л. Лунарі, «Граємо в дружню родину» М. Камолетті, «Побачення по середях» В. Красногорова. Загалом 14 постановок.

Грудень 2014 р. виявився дуже складним для мешканців міста. 23 грудня вночі підірвали залізничний міст через річку Кальчик, через що було зупинено рух поїздів у районі залізничного вокзалу та морського торгового порту. Транспортний зв'язок з Маріуполем значно ускладнився. У містян поширилися певні панічні настрої.

Не дивлячись ні на що, театр продовжує свою роботу. У грудні напередодні зимових канікул глядачам була представлена нова дитяча вистава на основній сцені — популярна казка французького письменника Ш. Перро «Кіт у чоботях».

Репертуар на грудень 2014 склав 12 постановок: «Сильвія» А. Генрі, «Танок на двох» Т. Москвіна, «З привітом, твої таргани» О. Богаєва, «Занадто одружений таксист» та «Батько у павутинні» Р. Куні, «Як стати безсмертним» А. Курейчика, «Зіта і Гіта» музична фантазія, «Маргарита» М. Булгакова, «Труфальдіно із Бергамо» К. Гольдоні, «Готель «Каліфорнія» Л. Лунарі, «Граємо в дружню родину» М. Камолетті, «Побачення по середях» В. Красногорова.

Таким чином, аналізуючи репертуарну політику театру кінця сезону 2013—2014 рр. і середини сезону (грудень 2014 р.) 2014—2015 рр. можна зазначити:

- З травня по грудень 2014 р. театр показав 78 вистав. Переважали комедії.
- За цей проміжок часу з театру звільнилося 13 кращих акторів театру.
- Через економічну скруту і недостатнє фінансування театр відмовився від двох нових витратних постановок.
- Діючий репертуар втратив чотири вистави: «Як Іван Василену виручав» М. Непряхіна, «Люкс 13»

Р. Куні, «Баба Шанель» Н. Коляди (згодом була повернута до репертуару), «Дама — Невидимка» П. Кальдерона.

- За цей же період з'явилося три нові постановки: «Сильвія» А. Генрі, «Танок на двох» Т. Москвіна, «З привітом, твої таргани» О. Богаєва.

Така тенденція свідчить про прагнення колективу боротися із ситуативними труднощами і надає підстави для оптимістичного прогнозу. Сподіваємось, що незабаром Україна пройде крізь період випробувань і глядачі Донецького академічного ордену Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполя будуть жити та працювати в мирних умовах.

Підсумовуючи, варто зауважити, що театр завжди був і залишається відображенням суспільних подій. Важкі періоди в історії театру збігаються з важкими часами країни. Досліджуючи діяльність драматичного театру м. Маріуполя в роки Першої світової війни та в роки Української національно-демократичної революції, варто відзначити, що м. Маріуполь навіть у ці важкі для країни часи залишався одним з провідних культурних та театральних осередків нашої країни.

Місто Маріуполь було окуповане німецько-фашистськими загарбниками у січні 1942 р. за 23 дні. Театр не встигли евакуювати. Фашисти прагнули щонайшвидше позбутися будь-яких натяків на діяльність у місті радянської влади. Під час окупації в першу чергу в місті почали з'являтися (власне, перейменовуватись) нові місцеві газети, було перейменовано театр і, навіть, саме місто — газета отримала назву «Маріупільська газета», а місто Маріуполь став Маріуполем. 15 березня 1942 р. Зимовий театр м. Маріуполя отримав нову назву Маріупільський театр ім. Т.Г. Шевченка.

Першою виставою Маріупільського театру ім. Т.Г. Шевченка під час окупації була комедія «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка, режисер-постановник п. Зав'ялов. Актори показували нові вистави, також відбувалися виїзні вистави. Німецько-фашистські загарбники постійно відправляли групу акторів обслуговувати німецьких солдатів на фронт. Під час окупації театр показав 135 вистав, 140 концертів. В репертуарній політиці домінувала класична українська драматургія — п'єси І. Карпенка-Карого, І. Котляревського, М. Кропивницького. По-

ряд з нею активну позицію займала російська класика — твори О. Островського, М. Гоголя.

Маріуполь звільнили 10 вересня 1943 року. Театр ім. Т.Г. Шевченка отримав назву Державний драматичний театр м. Маріуполя.

Перша післявоєнна вистава — «Анна Кареніна» Л. Толстого. Ставилася російська класика, повернулася сучасна радянська п'єса. Сучасної української та зарубіжної драматургії не було. Також ставилися п'єси ідеологічного спрямування на замовлення комуністичної влади.

Нині Донецький академічний ордену Пошани обласний російський драматичний театр м. Маріуполя переживає, на жаль, також нелегкі часи. Місто Маріуполь вважається прифронтовим містом зони АТО. Але театр Маріуполя в цих важких умовах продовжує свою роботу — в вересні відкрито 137-й театральний сезон.

Вивчаючи 137-річну історію Донецького академічного ордену Пошани обласного російського драматичного театру м. Маріуполя можна виокремити три історичні періоди, які тісно пов'язані з воєнними діями, що відбувалися на Донеччині. Спільною характеристикою для всіх трьох періодів є активна творча діяльність колективу, незважаючи на складні соціально-політичні і матеріально-організаційні умови. Активна гастрольна діяльність колективу характерна лише для періоду німецької окупації. В інші періоди театр активно використовував лише стаціонарне приміщення.

Репертуарна політика всіх трьох періодів має свої характерні домінанти:

- 1914—1920 рр. — «п'єси-одноденки» на тему бойових хронік;

- 1942—1943 рр. — україномовний репертуар з переважанням української та російської класики;

- 1944—1945 рр. — повернення до радянської п'єси і збереження російської класики;

- 2014 р. — комедійно-розважальне спрямування вистав класичної та сучасної української, російської та зарубіжної драматургії; кадрова ситуація зазнала значних змін — звільнилося 13 кращих акторів театру, що негативно відображається на репертуарі; попри скрутну економічну ситуацію і театрі продовжують виходити прем'єри.

Досліджуючи творчо-організаційну діяльність Донецького академічного ордену Пошани обласно-

го російського драматичного театру м. Маріуполя ми торкнулися питань репертуарної політики без врахувань глядацьких симпатій. Але ж театр завжди за своїм призначенням має бути посередником між особистістю і суспільством, відобразити соціальні і художні потреби як одного, так і іншого, бути засобом взаємопізнання і взаємоприспосовування.

Наше дослідження лише поверхнево торкнулось формальних жанрово-мовних характеристик репертуару театру. Однак є сенс замислитись над тим, що це за вистави, про що і на кого розраховані. «Адже театр завжди є виразником громадських настроїв, дзеркалом моральних, економічних і психологічних пріоритетів соціуму. Він є моделлю суспільства» [71].

1. Буров С.Д. Из истории Мариупольского театра: годы, события, имена / С.Д. Буров, С.І. Отченашенко. — Мариуполь : ЗАТ, 2003. — 136 с.
2. Гастроли Украинского ансамбля // Приазовский рабочий. — 1945. — январь. — № 6.
3. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — декабрь. — № 171.
4. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — декабрь. — № 172.
5. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — декабрь. — № 175.
6. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — декабрь. — № 177.
7. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — декабрь. — № 178.
8. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — декабрь. — № 180.
9. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — ноябрь. — № 160.
10. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — ноябрь. — № 161.
11. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — ноябрь. — № 164.
12. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — ноябрь. — № 166.
13. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — ноябрь. — № 167.
14. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — ноябрь. — № 168.
15. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1944. — ноябрь. — № 169.
16. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — апрель. — № 40.
17. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — апрель. — № 42.
18. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — апрель. — № 44.

19. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — апрель. — № 46.
20. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — апрель. — № 47.
21. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — апрель. — № 48.
22. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — апрель. — № 49.
23. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — май. — № 55.
24. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — март. — № 25.
25. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — март. — № 31.
26. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — март. — № 32.
27. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — март. — № 33.
28. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — март. — № 34.
29. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — март. — № 37.
30. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — февраль. — № 14.
31. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — февраль. — № 15.
32. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — февраль. — № 16.
33. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — февраль. — № 22.
34. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — январь. — № 1.
35. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — январь. — № 11.
36. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — январь. — № 12.
37. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — январь. — № 13.
38. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — январь. — № 5.
39. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — январь. — № 7.
40. Госдрамтеатр // Приазовский рабочий. — 1945. — январь. — № 4.
41. До першої постановки театру // Приазовский рабочий. — 1943. — № 4.
42. *Еримишина Л.* Каким будет 137-й сезон драматического театра без любимых артистов и с новыми лицами? / Людмила Еримишина // Приазовский рабочий. — 2015. — № 73.
43. *Клаузевиц К.* О войне / Карл Клаузевиц. — Москва : Эксмо, 2007. — 861 с.
44. Концерт // Маріупольська газета. — 1942. — 12 квітня. — № 44(71).
45. Маріупольському міському театру // Маріупольська газета. — серпень. — 1943. — № 70.
46. Німецький концерт для цивільного населення // Маріупольська газета. — травень. — 1942. — № 77.
47. Новогодний праздник будет радостным // Приазовский рабочий. — 1944. — декабрь. — № 179.
48. Оповещение // Приазовский рабочий. — 1944. — ноябрь. — № 160.
49. Підсумки минулого і перспективи майбутнього сезону // Маріупольська газета. — 1942. — липень. — № 82.
50. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — 6 травня. — № 54(81).
51. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — 23 травня. — № 63(90).
52. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — травень. — № 68(95).
53. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — травень. — № 75.
54. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — травень. — № 77.
55. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — травень. — № 78.
56. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — липень. — № 81.
57. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — липень. — № 83.
58. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — липень. — № 84.
59. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — вересень. — № 113.
60. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1943. — січень. — № 8.
61. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1943. — квітень. — № 40.
62. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1943. — травень. — № 50.
63. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — травень. — № 60(87).
64. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1942. — вересень. — № 124.
65. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1943. — лютий. — № 13.
66. Репертуар театру ім. Т.Г. Шевченка // Маріупольська газета. — 1943. — січень. — № 10.
67. Театр Т.Г. Шевченка на фронті // Маріупольська газета. — 1942. — 5 травня. — № 53(80).
68. Театр Т.Г. Шевченка на фронті // Маріупольська газета. — 1942. — 5 травня. — № 53(80).
69. Шевченківські дні в Маріуполі. Урочиста Шевченківська вистава в міському театрі // Маріупольська газета. — 1942. — 17 березня. — № 32(59).
70. Шевченківські дні в Маріуполі. Урочиста Шевченківська вистава в міському театрі // Маріупольська газета. — 1942. — 17 березня. — № 32(59).
71. *Юдова-Романова К.В.* Репертуарна політика драматичних театрів України на сучасному етапі // Вісник ДАКККіМ. — Київ : Міленіум, 2004. — № 2. — С. 53—61, 77.

72. Яруцкий Л. Мариупольская старина: рассказы краеведа / Л. Яруцкий. — Мариуполь, 1991. — 428 с.
73. Яруцкий Л. Пушкин в Приазовье: лит.-краев. очерк / Л. Яруцкий. — Мариуполь, 1991. — 140 с.
74. Яруцкий Л. Старейший в Украине: из истории Донецкого областного драматического театра (г. Мариуполь) / Л. Яруцкий. — Мариуполь, 1998. — 103 с.
75. История мариупольского театра [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://dramtheatre.com.ua/istorija.html>. — Загол. з екрану.
76. Порошенко назвав АТО на Донбасі «Вітчизняною війною-2014» / УНІАН [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/1001825-poroshenko-nazvav-ato-na-donbasi-vitchiznyanouyi-viynouy-2014.html>. — Загол. з екрану.
77. Указ президента України № 405/2014 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mbo.gov.ua/documents/343.html>. — Загол. з екрану.

Kateryna Yudova-Romanova, Anastasiya Beschastna

THE MARIUPOL THEATRE OF DRAMA. LANDMARKS OF BECOMING

The article is presenting and methodizing the traditional and the modern trends of the creational and organizational activities

of the Order of Merit of the Donetsk Regional Academic Russian Drama Theatre of Mariupol town in times of hostilities (1914—1920, 1941—1945, 2014). The authors define the main periods in the history of the theater, related to the hostilities, characterize the trends in the creational and organizational activities of the theater in the context of military and historical events in the region, clarify the main repertoire of the theater and language policy in times of war.

Keywords: Donetsk Academic Order of Merit Regional Russian Drama of Mariupol Theatre, hostilities 1914—1920, 1941—1945, 2014, repertoire, touring activity.

Kateryna Yudova-Romanova, Anastasiya Beschastna

МАРИУПОЛЬСКИЙ ДРАМАТИЧЕСКИЙ ТЕАТР. ВЕХИ СТАНОВЛЕНИЯ

Рассматриваются и систематизируются традиционные и новейшие тенденции творческо- организационной деятельности нынешнего Донецкого академического ордена Почета областного русского драматического театра г. Мариуполя в периоды военных действий (1914—1920, 1941—1945, 2014 гг.). Авторы определяют основные вехи становления театра, подают характеристику творчески организационной деятельности театра в контексте военно-исторических событий в регионе, выясняют основы репертуарной и языковой политики театра в указанные периоды.

Ключевые слова: Донецкий академический ордена Почета областной русский драматический театр г. Мариуполь, военные действия 1914—1920, 1941—1945, 2014 гг., репертуар, гастрольная деятельность.